

DEMOGRAPHIC TRENDS. SECURITY IMPLICATIONS

conf. univ. dr. Ina Raluca TOMESCU

Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu

Abstract. Security represents not only Romania's crucial issue, but also that of the entire human society and its definition remains the most important subject within official documents of international security and defense organizations that are currently in the process of transformation and adaptation in order to face new challenges and dangers in the new security environment. Demographic trends will affect national, regional and international security.

Keywords: *security, demography, threats, national security, population, migration.*

Securitatea ocupă un loc central între preocupările actuale ale gândirii filosofice, întrucât omenirea, care pare incapabilă să coexiste armonios, domină multe din condițiile ce determină această stare pe diferite niveluri ale organizării sociale: individual, grupal, național, regional sau global¹.

Problema securității este una ce dobândește tot mai multe dimensiuni: dimensiunea economică, dimensiunea socio-profesională, dimensiunea educației, dimensiunea protecției sociale și sănătății².

Redefinirea conceptului de securitate se desfășoară într-un context în care actorii statali și nonstatali au viziuni diferite asupra provocărilor la adresa securității, în conformitate cu tradiționala distincție între nord și sud din relațiile internaționale: nordul și-a centrat atenția pe terorism și armele de distrugere în masă, în timp ce sudul este preocupat de sărăcie și subdezvoltare³.

Așa au apărut concepte de genul securitate colectivă, securitate comună sau securitate prin cooperare⁴. Aceste trei concepte au o dimensiune militară predominantă deoarece realizarea stării de securitate va depinde, în mare măsură de contracararea provocărilor tradiționale la adresa securității, precum limitarea proliferării armelor de distrugere în masă și rezolvarea conflictelor înainte ca acestea să devină violente. Totuși, problemele legate de sărăcie, suprapopulare, degradarea mediului, schimbarea climei, reprezintă deja amenințări împotriva cărora trebuie angrenate resurse uriașe, atât de natură financiară⁵, cât și umană.

În prezent, securitatea și apărarea națională se confruntă continuu cu presiunea exercitată asupra lor de riscurile și amenințările generate și/sau alimentate de globalizare, fenomenele

---

¹S. Celac, *Geopolitica energie*, Evoluții recente, în revista Mileniul III, 1999, pp. 43-50.

² Adrian Gorun, *Geopolitică, Geostrategie, Globalizare*, Ed. Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2010, p. 172.

³Nicolae Uscoi, *Securitatea internațională*, Editura Antet, București, 2002, pp. 41-45.

⁴Gheorghe Nicolaescu, *Gestionarea crizelor politico-militare*, Colecția Geostrategie, Editura Top Form, București 2003, pp. 12-13.

⁵ Olivia Popescu, *Decision making process during organizational change in Romanian companies*, Globalization and intercultural dialogue: multidisciplinary perspectives, Arhipelag XXI, Tîrgu-Mureș, vol. I/2014, pag. 338-343.

demografice mondiale și naționale, schimbările climatice, conflictualitatea datorată competiției actorilor statali și non statali pentru resurse naturale. Riscurile și amenințările cărora trebuie să le facă față zi de zi securitatea și apărarea națională sunt de o mare diversitate ca natură, forme de manifestare, dimensiuni și caracteristici.

Complexitatea mediului internațional determină cercetătorii să considere „...astăzi securitatea nu mai poate fi analizată în termeni de alegere politică, de capacități și intenții ale unui stat, întrucât vulnerabilitățile, riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității au căpătat acum o semnificație sistemică”⁶.

Dacă inițial securitatea națională avea o singură componentă, și anume cea militară, astăzi, acest concept presupune o structură pluridimensională. Printre acestea, cele mai frecvent enumerate de către diferiți autori, se află și următoarele: economică, politică, socială, energetică, umană, militară, diplomatică, culturală, de mediu. Astăzi, în centrul securității naționale stă cetățeanul cărui statul, prin instituțiile abilitate⁷ trebuie să-i asigure și să-i garanteze siguranța vieții și a activității.

În privința multitudinii de provocări cărora securitatea națională trebuie să le răspundă adecvat, este vorba, în principal, de provocări externe de securitate (globalizarea, comerțul internațional, migrația internațională, criminalitatea transfrontalieră, terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă) și de provocări interne de securitate (economice, demografice, climatice, politice, energetice, culturale)⁸.

Statele lumii împreună cu organizații interguvernamentale și ale societății civile cu vocație securitară își unesc, de regulă, eforturile pentru a asigura, atât cât este posibil, stabilitatea și securitatea locală, regională și internațională. Activitatea lor laborioasă este fie susținută, fie obstructionată de acțiunea unei palete largi de fenomene diverse cum sunt: *globalizarea, integrarea regională, schimbările climatice, actuala criză financiară și economică, fenomenele demografice* dominante în lume (creșterea accentuată a populației în statele în dezvoltare și îmbătrânirea populației în statele dezvoltate, migrația și urbanizarea). Pe de altă parte, în categoria fenomenelor diverse cu impact asupra stabilității și securității locale, regionale și internaționale pot fi incluse și următoarele: *fenomene naturale; fenomene economice; fenomene sociale; fenomene politice; fenomene demografice*⁹.

În literatura de specialitate românească, securitatea națională a fost definită ca reprezentând „starea în care trebuie să se găsească un stat pentru a putea să se dezvolte liber și să acționeze neîngrădit pentru promovarea intereselor fundamentale proprii”¹⁰, „o stare caracterizată printr-un ansamblu de condiții sociale, economice, politice, de mediu, culturale etc., propice desfășurării normale a vieții și activității indivizilor și comunităților umane dintr-un spațiu delimitat geografic, într-o perioadă de timp riguros determinată”¹¹, „o stare de echilibru dinamic al unui sistem, în care au loc diverse procese organizate sau dezorganizate, iar elementul

⁶ Alexandra Sarcinschi, *Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 6.

⁷ Roxana Dobrițoiu, *Theoretical aspects concerning special legitimacy of an Ombudsman in disputes the Administrative Court*, Annals of the Constantin Brancusi University of Tg-Jiu, Letters and Social Sciences Series, No. 2 Supliment, 2015.

⁸ Petre Duțu, *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptual pentru fundamentarea securității și apărării naționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, pp. 9-10.

⁹ Petre Duțu, *Fenomene diverse cu impact asupra stabilității și securității locale, regionale și internaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2012, p. 6.

¹⁰ C. Onișor, S. Frunzaverde, *Arta strategică a securității și integrării europene*, Ed. A'92, Iași, 2002, p. 122.

¹¹ Petre Duțu, *Amenințări actuale la adresa securității*, în *Impact strategic*, nr. 4/2004, p. 64.

subiectiv, inerent politicii de securitate, determină o goană frenetică a tuturor statelor după securitate, rezultatul, fiind, de fapt, contrar”¹².

Categoria securității naționale reprezintă noțiunea de bază ce desemnează esența, nucleul diverselor tipuri de siguranță. Ea poate fi interpretată drept capacitate a comunității teritoriale de stat de a satisface, în pofida existenței pericolelor obiective, acele cerințe care sunt necesare pentru autoprezervarea acesteia. Drept obiective principale pot fi luate interesele persoanei, societății, statului, dar și cele ale cetățenilor. În același timp, securitatea națională sau securitatea țării e legată nemijlocit de aspectele economice, politice, tehnico-științifice, demografice ale dezvoltării societății, de starea de dezvoltare a culturii medicale, a instruirii și educației etc.

Stabilitatea/instabilitatea și securitatea/insecuritatea locală, regională și internațională sunt legate, în bună măsură, de fenomenele demografice¹³ – creșterea populației în țările în dezvoltare, migrația ilegală, pauperizarea populației, îmbătrânirea populației în țările dezvoltate. De aceea, în ultimii ani s-a impus concepția potrivit căreia se cer apărate interesele fundamentale ale statelor, prin metode adecvate și flexibile genului de risc și amenințare manifestate.

Creșterea demografică a populației mondiale, îndeosebi în țările în dezvoltare, este un fenomen cu implicații complexe asupra stabilității și securității naționale, regionale și mondiale. Efectele sale negative sunt evidente dacă se are în vedere ritmul rapid de creștere al populației mondiale în ultimele decenii¹⁴ și posibilitățile economiilor naționale și mondiale de asigurare a unui trai decent acestor persoane. De aceea, se impune adoptarea unor măsuri adecvate, la nivelul fiecărei țări, prin care creșterea demografică să fie susținută prin măsuri sociale, economice, politice și de mediu.

Îmbătrânirea populației în țările dezvoltate este un alt fenomen demografic ce se cuvine studiat și care necesită adoptarea unor măsuri pentru atenuarea efectelor sale sociale, economice și politice negative. În acest sens, măsurile ce se impun a fi adoptate țin atât de guvernele respectivelor țări, cât și de organizațiile regionale și internaționale ce au competențe în domeniu. Astfel, se pot adopta măsuri de creștere a natalității, pe de o parte, și de încurajarea a imigrației, pe de altă parte. De altfel, state precum SUA sau Canada au adoptat măsuri adecvate privind imigrarea în spațiul lor. De asemenea, pentru țări ca România și nu numai, se impun adoptate măsuri economice¹⁵ și sociale de stopare a migrației externe, îndeosebi a persoanelor cu studii superioare.

Urbanizarea este un alt fenomen demografic cu impact serios asupra stabilității și securității locale și regionale. Aglomerările urbane se definesc prin diminuarea controlului social al comunității asupra locuitorilor săi. Lipsa locurilor de muncă, a locuințelor și chiar a posibilităților de dezvoltare umană îndeosebi a tinerilor poate face ca unii dintre locuitorii orașelor să devină victime ale organizațiilor informale ilegale (crimă organizată, mai ales). De asemenea, persoanele lipsite de un trai decent pot crea tensiuni și chiar conflicte, de tipul revoltelor sociale. Măsurile ce se cer a fi luate țin de capacitatea fiecărei țări de a gestiona situațiile de instabilitate socială cu care se confruntă.

---

¹² M.V. Ozunu, *Securitatea – concept multinațional*, în Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, nr. 2/2002, București, pp. 39-40.

¹³ Petre Duțu, *Populație mondială și securitate internațională*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

¹⁴ *Fiche de données sur la population mondiale 2011*, http://www.prb.org/pdf11/2011population-data-sheet_fr.pdf, p. 3.

¹⁵ Olivia Roxana Popescu, *Quality management and organizational change*, Annals of the Constantin Brancusi University of Targu Jiu-Letters & Social Sciences Series, Supliment nr. 1/2016, pp. 57-61.

Migrația reprezintă un fenomen demografic cu urmări diverse atât pentru țara de plecare, cât și pentru țara de destinație. Efectele benefice se cer maximizate, iar cele negative minimizate printr-un ansamblu de măsuri sociale, economice, politice și de mediu adoptate atât la nivel național, cât și la cel al organizațiilor regionale. În același timp, organismele internaționale competente trebuie să adopte măsuri concrete de gestionare a acestui fenomen natural, complex și neîntrerupt de deplasare a persoanelor între țări de pe același continente, dar și de pe continente diferite¹⁶.

Cu cât o țară are o populație mai numeroasă cu atât cresc posibilitățile sale de a-și constitui o armată mare și puternică, dar și cele de a produce mai multe bunuri și servicii. Prin intermediul acestora din urmă, statul își asigură resursele materiale și financiare necesare și suficiente construirii unei apărări naționale eficiente și eficiente. În plus, o populație numeroasă într-un stat se poate constitui și într-un element de descurajare a unui agresiuni armate împotriva sa.

Totuși, o populație numeroasă presupune din partea statului, a societății respective, o bună organizare a activității economice și nu numai atât pentru a se asigura cele necesare unui trai decent, cât și o ocupare eficientă și eficientă a persoanelor apte de muncă în activități utile lor și benefice comunității¹⁷.

În cazul României, populația a scăzut continuu după 1989 în contextul scăderii ratei de creștere a populației. Cauzele acestei scăderi sunt predominant economice. Pe fundalul unei tranziții prelungite care a secătuit economia românească și a instalării noii crize după doar câțiva ani de avânt economic (2004- 2008) populația țării nu a avut timpul necesar să își redreseze comportamentul.

Astfel, ca urmare a menținerii pe o perioadă lungă de timp a soldului natural negativ și a accentuării procesului de migrație pentru muncă spre țări dezvoltate ale Europei, numărul locuitorilor a înregistrat o scădere continuă. Această reducere este cu mult mai accentuată decât cea prevăzută în *Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României. Orizonturi 2013- 2020- 2030*. Valoarea înregistrată în 2012 era prognozată în document a se înregistra în 2020. De aceea se propunea, ca fiind o prioritate de interes național, elaborarea unei „Strategii privind populația României”, care să conțină propuneri concrete, pornite de la analize științifice pentru redresarea situației.

În condițiile inexistenței până în prezent a unei astfel de strategii și neaplicării măsurilor necesare schimbării comportamentului demografic, în România se prognozează scăderea accentuată a populației până în 2050. În urmă cu câțiva ani, în lucrarea sa, Vasile Ghețau¹⁸ propunea mai multe scenarii. În prezent însă se confirmă cel pesimist ca urmare a păstrării comportamentului demografic negativ – natalitate redusă care implică sold natural negativ, fertilitatea în scădere continuă.

Aceste previziuni sunt cu atât mai alarmante cu cât chiar în *Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României. Orizonturi 2013- 2020- 2030* se estima că „la nivelul anului 2020, va avea loc o reducere a populației în vârstă de muncă (15- 64 ani) [...] paralel cu o scădere a populației inactive [...] datorită efectelor creșterii economice [...]”. În aceste condiții,

---

¹⁶ Petre Duțu, *Fenomene diverse cu impact asupra stabilității și securității locale, regionale și internaționale*, op. cit., pp. 54-55.

¹⁷ Petre Duțu, Alexandra Sarcinschi, Cristina Bogzeanu, *Apărarea națională, între viziune și realitate, la început de mileniu*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, pp. 71-72.

¹⁸ Vasile Ghețau, *Declinul demografic și viitorul populației României. O perspectivă din anul 2007 asupra populației României în secolul 21*, Ed. Alpha MDN, Buzău, 2007.

deficitul de forță de muncă este probabil să se mențină, ceea ce va impune gestionarea adecvată a circulației externe a forței de muncă și aplicarea unor programe speciale de admisie a anumitor categorii profesionale din străinătate”¹⁹.

Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015 - 2019 - *O Românie puternică în Europa și în lume* - reflectă necesitatea promovării unui concept de securitate națională extinsă - fundamentat pe democrația constituțională și respectul mutual dintre cetățeni și stat - care vizează interesele care converg spre asigurarea securității naționale, manifestate în următoarele domenii: apărare (înțeleasă în dubla calitate normativă, de apărare națională și apărare colectivă), ordine publică, activitatea de informații, contrainformații și de securitate, educație, sănătate, economic, energetic, financiar, mediu, infrastructuri critice. Strategia are o abordare integratoare și multidimensională, în care dimensiunea de apărare se îmbină și echilibrează reciproc cu o serie de alte dimensiuni - ordine publică; activitatea de informații, contrainformații și de securitate; diplomația; managementul situațiilor de criză; educația, sănătatea și demografia.

Dimensiunea educațională, de sănătate, socială și demografică a Strategiei prioritizează ca domenii de acțiune:

- conturarea unui amplu proiect național de educație, care să asigure mecanisme de planificare pe programe, proiecte și performanță;
- stimularea cercetării științifice, în corelație cu sistemul de educație, ca esențial pentru înțelegerea naturii amenințărilor și provocărilor actuale;
- dezvoltarea culturii de securitate, inclusiv prin educație continuă, care să promoveze valorile, normele, atitudinile sau acțiunile care să permită asimilarea conceptului de securitate națională;
- creșterea capacității de reacție a sistemului de sănătate publică în cazul apariției unor pandemii sau situații de urgență;
- modelarea sistemului de sănătate prin situarea pacientului/cetățeanului în centrul acestui sistem;
- corelarea politicilor privind piața muncii cu cele din educație și sănătate în vederea sprijinirii proceselor de dezvoltare durabilă;
- adoptarea unor măsuri coerente care să vizeze diminuarea gradului de deteriorare a situației demografice și reducerea disparităților de dezvoltare la nivel teritorial²⁰.

În cazul țărilor din Europa Centrală, care au aderat la Uniunea Europeană, situația devine îngrijorătoare din cauza unei rate foarte scăzute a natalității și deci a reducerii progresive a populației apte de muncă, exodului tinerilor și persoanelor având o calificare medie sau superioară, nivelului nesatisfăcător al pregătirii profesionale conform cerințelor pieței și al însușirii deprinderilor necesare pentru trecerea la societatea informațională, bazată pe cunoaștere și inovare. Se apreciază că există riscul real ca, în deceniile următoare, țările Europei Centrale și de Est să devină o regiune slab populată, cu o forță de muncă în declin, silită să poarte povara unei populații în curs de îmbătrânire.

Securitatea și apărarea națională se cer consolidate în condițiile globalizării, integrării regionale, schimbărilor demografice și a climei în lume, a diverselor crize mondiale, fenomene ce afectează deopotrivă, dar diferit, toate țările lumii.

¹⁹ *Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României. Orizonturi 2013- 2020- 2030*, București, 2008.

²⁰ *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015 - 2019 - O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015, pp. 21-22.

